

DVJESTO GODINA OD KRALJEVSKOG I SLOBODNOG GRADA OSIJEKA

Domagoj Tomas

Ove se godine obilježava jubilarna dvjestota obljetnica proglašenja Osijeka kraljevskim i slobodnim gradom. Odluka o proglašenju, tj. diploma kraljevskog i slobodnog grada, bila je donesena i napisana 24. ožujka 1809., a sam čin proglašenja, odnosno datum kada je odluka stupila na snagu, bio je 28. kolovoza iste godine. Diploma je iznimno važan političko-pravni akt i jedan od najznačajnijih povijesno-pravnih dokumenata grada Osijeka. Ukupno sadrži 25 članaka, a u njezinom prvom i drugom članku regulirana su prvenstveno politička prava i politički status grada i njegovih građana. Ta je odluka za Osijek značajna utoliko što je status kraljevskog i slobodnog grada Osijeku omogućio brži razvoj naprednijih, kapitalističkih ekonomskih i društvenih odnosa, iako se radilo o feudalnom pravnom aktu. To je gradu omogućilo da u novo razdoblje intenzivnog razvoja uđe s dobro organiziranom gradskom upravom, financijski i poslovno osposobljenim vlastitim građanstvom i radništvom, kojem je predstojala teška borba sa stranim kapitalom u drugoj polovici 19. st.

U tekstu povelje povodom proglašenja kraljevskim i slobodnim gradom navode se mnoge zasluge žitelja Osijeka koje su dovele do takvoga priznanja. Na početku se navodi povijesni kontinuitet sajamskih manifestacija, koje su se u Osijeku održavale još u predturskom razdoblju: "Žitelji grada već su se prije zuluma turskog tako istakli, da su od pređa dobili jedan sajamski privilegij." Nakon toga prelazi se na tada suvremene zasluge žitelja Osijeka. Pretežno se radilo o izravnim ili posrednim vojnim zaslugama u ratovima Austrijskog carstva, pa se tako navodi: "Za dva krvava pruska rata odlikovali su se time, što su svojevrijedno postavili novake, a za turskog rata 1788. – 1789. godine, kada je osječka posada morala poći na neprijatelja, građani su sami kroz nekoliko mjeseci držali stražu od 170 momaka, ne uzevši nikakvu plaću, iako su sami dosta trpjeli dajući vojski pretpregu i radnike koli na kopnu, toli na vodi."

Također se spominje dobrovoljni ratni prinos: "Kao dobrovoljni ratni prinos dali su 1794. – 1808. godine svotu od 8 808 forinti i 45 krajcara. Za bolje utvrđivanje grada davali su dnevno 70 radnika i 10 kola." Ipak, sve te zasluge Osječana nisu bile same po sebi dovoljne da bi se Osijek proglasio kraljevskim i slobodnim gradom. Cijena za titulu i privilegij kraljevskog i slobodnog grada bila je 183 723 forinte i 20 krajcara. Točno toliko, za ovu povlasticu, platio je Osijek carskoj komori.

Sama ceremonija proglašenja Osijeka slobodnim i kraljevskim gradom odvijala se od jutra 28. kolovoza 1809. godine. Čitav gradski senat zaputio se u 9 sati na svečanu misu u crkvu sv. Mihaela u Tvrđi. Poslije mise povorka se uputila u gradsku kuću, gdje je veliki župan Mailath, kao carski komesar, pročitao inauguracijsku diplomu, kojom je car Franjo I. Osijek uzvisio na čast kraljevskog i slobodnog grada. U uvodnom dijelu diplome stoji: "Budući da su naši vjerni građani i stanovnici sadašnjih triju komorskih općina Osijeka, koji se nalazi u Virovitičkoj županiji, jednoglasno zamolili Naše veličanstvo poniznim molbama, da se udostojim ranije gradske općine naše Komore podići na slobodni i kraljevski grad kraljevine te ga primiti i ubrojiti među ostale slobodne i kraljevske gradove naše Ugarske kraljevine, milostivo uvažismo premnoge i vrlo korisne, Nama mile i drage, usluge i zasluge, koje su nam iskazali građani i stanovnici spomenutih naših komorskih općina Osijeka."

Na počasnoj strani diplome bio je naslikan grb grada Osijeka u kićenju edikuli, flankiranoj spiralnim kolumnama, a ovjenčan kraljevskim baldahinom. Oko samog grba zlatnim je slovima bio ispisan latinski natpis "Sigillum liberae regiae que civitatis Eszekiensis 1809". Nad grbom grada, pod kraljevskim baldahinom, nalazili su se grbovi Hrvatske, Dalmacije i Ugarske, koje je sa svake strane pridržavao po jedan anđeo koji svira u trubu. Pod grbom je bila prikazana alegorija Osijeka koji kleči i predaje srce sv. Mihaelu. Čitav taj prikaz naslikan je izvrsno sačuvanim, živim i još danas svježim bojama.